

**Dissertationem inauguralem de morsu viperae / ... publico examini
submittit M. Michael Ettmüller.**

Contributors

Ettmüller, Michael, 1644-1683.

Sultzberger, Siegmund Ruprecht, approximately 1628-1675.

Universität Leipzig (1409-1953)

Publication/Creation

Lipsiae : Literis Christiani Michaelis, [1666]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/sdbxxkyv>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Consensu & Auctoritate

22

Gratiosissimi Collegii Medici Lipsiensis,

P R A E S I D E

V I R O

Nobiliss. Ampliss. Excellent. Experientissimo

DN. SIGISMUNDO

RUPERTO Sultzberger /

Phil. & Med. Doctor. Celeberr. Ana-

tom. & Chirurg. P. P. Famigeratis, Facult.

Medic. Adsesor, gravissimo,

DISSERTATIONEM INAUGURALEM

D E

MORSU VIPERÆ,

P R O

L I C E N T I A

Impetrandi Honores & Privilegia in Arte

Medica Doctoralia,

Publico Examini submittit

M. MICHAEL Ettmüller / Lipsiens.

Art. Medic. Baccal.

Die 17. August. Anno 1666.

Literis CHRISTIANI MICHAELIS.

PROOEMIUM.

NErrestres Deos si vocarim primos nostros Parentes, vix aberraturum me aestimo. Absoluta namque eorum potestas, totum terrarum complectebatur orbem, & quicquid universo hic ipse fovebat ambitu, ceu Dominis humilimè eis serviebat. Sed neglecto ab ipsis mandato Divino, omnes quoque subditi rebelles similiter sunt facti, ut vel levissimum animalculum insurgere contra eosdem animosè audeat. Non sufficiebat scilicet, tot morborum tempestatibus expositum esse corporis navigium, aut nebulae instar evanescere fugaces vitæ dies, sed ad principis antea conspirare debebant internecionem, tum ipse homo, tum reliqua animantia. Relinquo machinationes, quas homini homo struit malitiosè, ne proprio generi aspergere infamiæ labem videar. Brutorum saltè notanda vis, eorumq; insigniorum atrocitas, & viliorum nocendi perniciositas, quæ levitèr saltem provocata, lethalibus se ulciscuntur plagis. Quem non prosternit Leo, Tigris, Ursus, Lupusvè? quis cornuum Tauri ferat insultum? aut ungulae equinae percussione? quæ ut aperto nos aggrediuntur Marte, ita manifestam eorum læsionem nemo non fugit. Ast vix his cedunt vel vilissima animalcula, quæ occultis veneni armata sunt spiculis. Araneus non bufoni tantum mortiferas struit insidias, sed & homini si provocetur, est venenatus hostis. Quid scorpii valeat aculeus neminem latet, quidq; apum, vesparumvè ictus habeat in recessu, loquuntur Præctici. Taceo phthiriasin morbum, in quo, horrendum dictu, sordidi pediculi miserè interimunt egros. Viperæ in presentiarum considerabo vim, & quantum malignitatis in morsu sub alexiteria earum lateat virtute, pensitabo. Huic ut faveat Divinum Numen, supplex rogo.

CAPUT I. THEORETICUM.

PUNCTUM I.

Morsum viperæ esse venenosum asserit.

§. I.

Paradoxa admodum prima fronte videtur Cornelii Celsi sententia, dum libro V. Medicinæ cap. 27. expressè asserit, omnem feræ

morsum habere quoddam virus: quod effatum, licet de propriè dictis feris indomitis, iisq̃ homini singulariter infestis intelligi possit, sicut hoc sensu illud interpretatur *Sennertus lib. V. Prax. Past. IV. cap. 19.* Antecedentes tamen lineæ & subsequens generalis medendi methodus, ad omnia animalia, hoc assertum accommodandum svadent: Cum imprimis in aliorum Autorum lectione occurrens experientia, idem satis confirmet. Notanter interim, *quoddam virus habere* ait, innuens hoc ipso varietatem graduum, dum intensius modò sit idem, modò remissius, modò insignioribus comitatum sit symptomatibus, modò levioribus, ita ut in genere quilibet morsus cujuscunq̃ animalis furore tamen vel irâ concitati præter læsionem externam, veneni unà inducat metum.

§. 2. Ast inter feras morsu venenato inquinantes, præ aliis serpentum & reptilium eminet genus, inter quæ verè primum meretur locum vipera, *animal in totum perniciosissimum & venenosum*, ut loquitur *Amatus Lusitanus Cent. 1. Cura 1. Scholio. 10.* Quod quò notius est omnibus ferè Europæis, eò vehementius lædit mordendo testantibus hoc Symptomatis, quibus catervatim stipatur hic morsus. Sed in quo venenositas hujus cōsistat, omninò cōtroversum est; necesse ergò ut de natura veneni morsusquè venenati prius constet, quò eò certius de veneno viperino possit ferri judicium.

§. 3. Venenorum essentia, si quæ alia, in toto Naturæ theatro ut maximè est obscura, ita ob id perdifficilis in Medicina eorum curatio est. *vide elegantissimum discurs. Job. Fabri Lyncei Exposition. in nomina, & imagines animalium novæ Hispaniæ pag. 783.* In primis monendum insignem vulgò hic animadverti abusum, dum quodlibet corpus naturale ejusve quædam pars, lædens quocunq̃ modo corpus humanum, cujus læsionis ratio adeò manifesta dari non possit, aut licet reddatur, ab altero ob præconceptarum opinionum vim, non accipiat, mox venenosum, læsioq̃ à veneno oriunda dicitur. Sic Opium sæpius vocatur venenosum ob vim suam Narcoticam, cum tamen magni ipsius Theriaces Antidoti constituat basin, unde & Hyosciamus, Solanum, Mandragora, ipsumq̃ salutiferû Papaver, sub venenorum vulgò rediguntur classem, cum tamen horum legitima præparatio & usus, divinas medentibus porrigat manus, & nunquam satis deprædicandam ægris ferat opem. Sic similem sortem subit ob simili-

lem.

lem vim *Datura* dicta Planta, ex cuius tamen femine, quam elegantissimum Pharmacum phantasticum doctissimus elaboret *Fabricius Bartboletus*, ad quæcunq; deliriorum melancholicorum inprimis genera efficacissimū, videri potest in *lib.V. Method. in dyspnœam Part. 1. cap. 1. pag. 392.* Quod ipsum medicamentum manu ferè nos ducit ad penetrandam intimius medicamentorum vim, eorundemq; spiritus & archeum corporis nostri, afficiendi modum. Miror interea cur non & pares ob causas vinum inter venena relatum fuerit, postulante hoc delirio ebrioso, post nimium ejus usum, nunc melancholico, nunc Maniaco &c. pro varietate individuorum inducto: Sicut ob vires hujusmodi stupefactivas, vapor ex musto fervescente exhalans venenatus dicitur, cum tamen mustum, in larga quoq; copia haustum, nullas veneni inprimat notas. Solent similiter sanguis menstruus, lac in ventriculo coagulatum ob quædam symptomata, ex stomachi gravedine oriunda, Ungvium segmenta, ob vim emeticam vel purgantem excedentem, cantharides ob vim suam inprimis vesicam exulcerantem &c. venenorum appellari nomine. Ut & Calx viva, item Gypsum, vitriolum assumptum, Aqua fortis, venenata dicuntur, ob repentinam suam læsionem &c. Ceterum si simili modo pergere debeam, vereor sane, ne omnia medicamenta, & alimenta ex perverso usu fiant venena, & horum usus legitimus easdem in medicamenta permutaret. Aliud namq; est noxium, aliud verò venenatum.

§. 4. Venenorum interim propriè sic dictorum quod attinet, naturam, ante omnia præscindendus est conceptus usurpationis, & præparationis, ab eorum interna essentia, quia sub illo respectu venena fiunt non venena, hoc est legitimo usu, & commoda præparatione, abeunt in saluberrimas medicinas; propriam verò consideratam essentiam, conceptu quodam generali omnibus univocè competente exprimere, res videtur ferè impossibilis, tum ob insignem eorum varietatem, tum etiam ob unius, ejusdemq; veneni variam operandi rationem. In genere tamen in hoc omnia convenire videntur, quod agant, vel ratione fermenti cujusdam peregrini, Massæ sanguineæ, tanquam Nectari vitali, omninò exotici, vel ratione speciei, seu Ideæ cujusdam Archæo hostilis, eum in varias agitantis perturbationum procellas, undè enormis actionum læsio, & perversio contingit: Ita ut læsio à veneno partim ad corpus, partim ad actiones ejusdem per-

tfineat. Quas læfiones communiter, à qualitate quadam maligna & toto genere deleteria oriri ajunt, contra quos tamen difputat *Johannes Marcus Marci à Kronland. in Philofoph. vet. reftit. Part. IV. Sect. 3. pag. 431.*

§. 5. Hujusmodi veneni operationes & operandi modos, deprehendimus inprimis in morfib9 venenatorum animalium quando præter rationem partis affectæ, & læfionis continui modum, fupervenit Symptomatum miferandorum, & horrendorum cohors, hinc certum imminens vitæ periculum, cum morbi acumine feu brevitate, ut funt, totius corporis tremor, item exhorrefcentiæ fyncope læviffimo vulneri remota licet in parte fuperveniens: Sudor frigidus fyncopticus, corporis intumefcentia, maculæ & livores hinc inde erumpentes, quæ pro varietate mordentis etiam variant: in genere tamen vulneri tali ut tali nullo modo per fe cohærere poffunt, fed omnino τὸ θείον Hippocratis hujusmodi læfionibus inefle videtur. Non fufficit autem ut à venenato habito vulgò animali contingat læfio; nam & venenatum citra veneni fui vim lædere, & contra non venenatum plagam venenofam infligere poteft, pro alio atq; alio, in quo confiftunt, ftatu. Hujusmodi porrò crudelia fymptomata (de quibus poft-eà, ubi de fignis) cum præfentaneo vitæ periculo, cujus linea ultima imminet, nifi celeri manu feratur auxilium, conjuncta, quæ morfum viperæ infequuntur, apertè oftendunt à pofteriori licet, venenum & hujus lethiferam vim conjunctam efle cum ifto morfu. Undè tutiffima quoq; curatio per Alexipharmaca, feu communia, feu appropriata, experienciâ duce inventa inftituitur, feu intus affumta, fudoris beneficio, naturæ conatum juvent, expellendo, feu foris admota eandem levant attrahendo.

§. 6. Sunt equidem nonnulli, qui morfum viperæ licet vel atrociffimum venenatum negant, fed omnem fupervenientem fymptomatum fyndromen, tum ex acutie, & fummo dentis lædentis acumine, ejusq; relictis fpiculis, & tenuis biliofi liquoris fociatione, tum ex partis læfæ nervosâ compositione oriri volunt. Non fecus ac ex aciculæ punctura in partibus nervofis nonnunquam fuperveniat mors. videatur *Bartholinus de angina Puerorum p. 111. 112.* & *D. Pauli digreffio de febril. malignis p. 45.* *Hildanus Cent. V. obf. 11.* Sed utut hæc fefe rectè habeant, non tamen omnem abfolvunt paginam: multum facit
acumen

acumen dentis, undè sine eo invalidæ sunt viperæ demonstrante hoc *Zuölfero*, & *Severino*: multum quoq; pars læsa, ut majora sequantur symptomata, liquor etiam effusus maximè est ponderandus, & in hoc ipso id, quod venenatum reddit vulnus cæteris paribus residere existimo, cum in minima quantitate maxima ejus sit vis. Cur enim hujusmodi morsus maculæ & livores, & intumescencia corporis, cur horrendæ lipothymia, & cordis anxietates sequerentur? aliàs in similibus non obviæ læsionibus: cur in partibus carnosiss eadem adessent Symptomata? Cur applicata externè alexipharmaca & proprio ex subjecto, & etiam ex alieno, item volucres viventes, attrahendo relevarent ægrum? Cur interna alexipharmaca curarent maximè, si ab omni venenatæ læsionis suspitione, esset liber viperæ morsus? cur deniq; tam brevis relicta sit vitæ usura de morsis? taceo hic Suctionem partis læsæ cum ore, accelerare mortem promovendo venenum ad interiora ex *Amato*, licet rejiciatur hæc hypothesis à *M. Sever. de Vipera Pythia. part. II. cap. 8. p. 36.* Cujus exsuctionis veritatem vide apud *Lynceum loco sup. citat. p. 778.* Cur deniq; aliorum animalium vulnera levia ob veneni tamen quandam labem sunt lethalia? ut infra patebit. Perplacent ergo mihi *Sennerti* verba *lib. V. Prax. Part. II. cap. 21. Vulnera à venenatorum morsibus velictibus illata plus nocent vi venenata quam vulnere, quæ per se plerumq; non sunt magni momenti*: Concluserunt ergò veteres viperam esse venenatam, sed quæ sit ulterius *cur sint venenatæ*, dixere, quia earum licet exiguus morsus sit lethalis, idq; propter venenositatem animalis, & ita vitiosum commiserunt circulum; quem ut effugerent tandem respondere, vim inesse ipsis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultâ. Sed hoc ipso dixere, se ignorare istam vim venenosam, quia ipsis sit occulta, quod namq; occultum est, hoc ignoro. Pergendum ergò jam ulterius & ad naturam veneni viperini ejusq; per morsum communicationem est progrediendum.

PUNCTUM II.

Autorum de veneni viperini naturâ sententiam perpendit.

S. I. Viperam ejusq; in primis morsum, maximè esse formidandum ob veneni noxâ, experiëntia edocti, statuere veteres; Ceterum & can-

& eandem viperam insigniter prodesse ad profligandas multorum morborum phalanges, eadem ipsos informavit experientia. Sic vinū, in quo suffocata vipera, præsentissimum ad horrendam Elephantiasin Græcorum, seu lepram Arabum esse Alexipharmacum demonstrat *Galenus lib. VI. Comment. Aphorism. 47*: Quas tamen historias in dubium vocari videtur *Poterius*, cōtraria experientiā fretus *Cent. 3. obs. 81*. Et musto, in quo similiter extincta vipera, spontaneo nisu, talis æger non tantum perfectè curatus, sed præterea quoq; omninò in Juventutem quasi restitutus fuit; exutis crinibus, ungvibus & pelle hisq; omninò renovatis: referente *Aretæo lib. II. de Sign. & Caus. diuturn. morb. cap. ult.* quarum historiarum explicationem vide in *Zacuto Lusitan. lib. VI. Medic. Princ. Histor. II*. Unde etiam à *Galen* antecessore *Andromacho* theriacæ tanquam basis fuere immisti ex viperis parati trochisci. Cæterum cum deficeret ratio propter quam tam perniciosum venenum, & rursus adeò salutare pharmacum consistere in eodem subiecto, res tandem eò pervenit, ut dixerint, non totam viperam esse venenatam, sed tantum quasdam ejusdem partes: has recenset *Bald. Angl. Abbatius de Vipera. Cap. IV. V. & VI.* & ait esse dentes, *Gingivas* & *vesicam felleam*: in dentibus quidem venenum esse à natura inde manifestum ait, quoniam ab iisdem dentibus vipera jamdudum mortuæ, si quis tangatur, lethale est: Quare hac in parte, & mortua & viva, semper apta nata est ad ledendum; in *Gingivis* porro, & *vesiculis earum*, esse collectum venenum ex usu & cibo venenatorum animalium, attractum à vesica fellea, vagum & spirituosum, translatum ad *Gutturis partes*, tanquam in sentinam deponi à natura, & facultate viperea perfici. Hanc autem fellis virulentiam toto *Capite V.* probat ex eo, quod impositum felictui viperino, venenum à vipera ictu projectum, similitudinis ratione attrahat.

§. 2. Hæc veterum fuere asserta, ab *Abbatio* explicata, quæ ex parte vera esse certâ ratione, dummodo legitimè explicentur, inferius patebit: Merentur interim examen: videntur enim omninò ex nuda, eaq; falsa hypothese oriri: observarunt scil. veteres, morstu tantum lædere viperas venenosè, hinc dentes esse venenatos conclusere, cumquè præterea vesiculas observarint in *gingivis*, easq; liquore quodam plenas, confirmati ulteriùs in sua opinione, & hunc venenatum statuerunt, cum ex fellis derivetur vesicâ, affirmantes, felleum liquorem, pessi-

pessimum corporis in quocunq; animali virus. Sed superiores restant
 difficultates; si tam pretiosus pro vita humana & conservanda & pro-
 longanda est reconditus balsamus in viperis, undè hæc eorum vene-
 nositas in dentibus? in liquore felleo? & in vesiculis gingivarum?
 In quo consistit hoc ipsum venenum? Hinc qua ratione dentes sint
 venenati, omninò probandum, & explicandum fuisset, non ex nudo
 effectu, morfu venenato, de dentium malignitate judicandum: ad hæc
 etiam post mortem lædere posse ex se & venenosa suâ vi, quam dicti
 modò Autores illis attribuunt, vana est mentis persuasio, cum nulla
 vera hujus rei unquam observata sit experientia, & licet exemplum,
 quod mortuæ viperæ dentis tactus sit lethalis, habeat *J. C. Claudinus*
de ingressu ad infirmos, huic tamen & etiâ *Abbatio* abundè satisfacit
doctissimus Severinus, & ratione & experimento confirmatus, *de vi-*
pera Pythia cap. 8. Part. II. p. 359. & 360. inter alia inquires: *Viperæ*
aut dens integer, aut comminutus & uti libuerit voratus, ne dum non
lethiferus, sed neq; detrimentosus experimento comprobabitur tibi, seu
nuper mortuæ denticulus, seu vivētis, seu dum digitis tribus contineatur
coercitus angvis Capite, in animantis cujuspiâ carnē, tum ipsius operā
per vim adactus, seu per arbitrium viperæ fuerit defixus, quod duplex
nos experimentum in pullo Gallinaceo fecimus. Quod vesiculas attinet,
 sub dentibus, ex *Ambrosini Anatomica* observatione constat, quod
 viperæ præter 34. dentes maxillarū (48. numerant *Hodiernus & Spon-*
tonus) habeant quatuor caninos, in primis femellæ, semper tn. duos
 tantum, se observasse ait *Locatelli in theatr. arcanor. p. 263.* Qui con-
 spiciuntur perforati, & vesicula liquore plena muniti, quod tn. de duo-
 bus tantum asseritur à quibusdam (& in specie inter hos quodam me-
 dio,) quæ novo quotidie repletur humore, dum primus in ictu, con-
 sumptus fuerit: Ad has dentium vesiculas ex corde & hepate venæ
 seu arteriæ ascendentes deferunt hunc liquorem. Videatur *Jonstonus*
lib. 1. histor. Nat. de Serpētib. Tit. II. cap. I. Sed hanc ipsam *Am-*
brosini & antecedentem *Abbatis* sententiam, licet nec avtopsiâ cō-
 firmare, neq; rationem ullam comprobare ostendat *Veslingius*, de-
 scribens Anatomen viperæ *Marco A. Severino Part. I. Cap. 12. p. 234.*
 Horum tamen effatum sub *Plinii* defensione confirmatur à *J. B. Ho-*
dierno in descriptione dentis viperini ad Severinū missa pag. hujus 258.
 Qui observavit vesicam felleam hepati colligatam in mediam propè

caudam propagari atq; istius filamenta quædam mira subtilitate per spinam ad os perducî, & virus per ejusmodi filamenta quasi per venu-
las ad dentis cavitatem perducî: ubi dentium harum accurata stru-
ctura eleganter describitur, cujus brevem quasi summam dat *Veslin-
gius in sua Anatome Viperæ*, dicens, *quod recondantur intra laxas ve-
luti vaginas, liquore felleo plenas, ex quibus ad libitum ferè celerri-
mè efferuntur. Hos lethale discrimen & perniciem afferre de morsis,
tenuiq; fistula, veluti Scorpionum aculei perforatos infundere vene-
num tam experientiæ censura, quàm Autorum scriptis seriò confirma-
tum est.* Sed Salivalem hunc, in & propè dentes humorem, per se cõ-
sideratum, experientiâ edoctus similiter ab omni veneni suspitione
liberat *Severinus p. 360.* vidit nempe *Johannem Branchinum Theria-
copæum Senensem* virosū hunc liquorem de viperæ viventis dente
collectum, nihil exindè noxæ perpeſsum, qui retulit, & de Gîngiva vi-
peræ mortuæ viventis ore ventriculo captatum, alii præter se nulli ex
aqua vel vino potatum nocuisse: nec succum hunc Gallo gallinaceo
immissum in os quicquam nocuisse: nec famulo super manu perpun-
cta virus hoc infricatum aliquid noxarum intulisse: & licet ex fellis
vesicula oriatur, cum vesicæ felleæ non sit venenatus liquor, nec hic
exindè ortus erit malignus, probat hoc meum assertum *Zuvôlferus
animadvers. in Pharmacop. August. Class. XII. p. 211.* Qui in his par-
tibus nullam unquam deprehendit malignitatem, & abscissa capita,
vesiculas felleas, & caudas, earundem alia carne obvolutas felibus &
canibus devoranda objecerit, qui hæc ipsa sine ullo vitæ discrimine
consumſere, videatur *Boyle experiment. Philosoph. experiment. II. p. 58.*
item *Bartholinus* de angina puerorum *pag. 111.* refert: capita reſecta
canes devorant nulla mortis mulcta, & si humorem suspectum ex ca-
pite de mortuo promas, innoxium senties, & *pag. 113.* aliis vesicula
fellea est suspecta, quæ tn. canibus in alimentum cedit; quam ipsam
potiùs ceu ad quælibet venena antidotum deprædicat *Borell. Cent. IV.
Observ. 19.* & certa observationis fide comperit *Severinus parte II.
cap. I. pag. 288.* quod pulli gallinacei stomacho immissum fel nil offe-
cerit: præterea si vipera integra in vino extincta leproſos restituit, &
foeminæ Anglicæ tali vino pro cosmetico utantur, teste *Zuvôlfero* eo-
dem loco; si totæ viperæ in retortâ immisſæ, cum capite & cauda, dent
saluberrimum ☉ volatile, ubi eorum erit fellea malignitas? objiciunt
quidem

quidem venenatis vesci alimentis viperas, hinc venena hæc fecerni in fellis vesicam, salutare v. partes in succum & sanguinem converti. Sed ut taceam merum esse effugium, nulla ratione stipatum, hujusmodi animalia venenosa cur non eodem veneno in digestionum officinis afficiunt partes? cur non inquinant sanguinis vim alexipharmacam, antequam in vesicam colligantur biliariam? item undè petenda origo virtutum alexipharmacarum, si venenatis vescuntur bestiis? præterea & anates bufonibus & ranis delectantur venenatis, sicut ciconiæ, similibus ranis, serpentibus, bufonibus aliisque toxicatis animalculis (undè hæ aves per putrefactionem in similia denuò reviviscunt animalia, non secus atq; ex indusiis humanis fiunt pediculi, ex spermate & sanguine humano fiunt muscæ & pediculi, ex pane & melle fiunt formicæ, ex Basilicone & fracedine lapidis scorpiones &c. videatur *Helmontius de Potestate medicaminum* §. 37. quale Scorpionis ex ocymo exemplum observavit *Magnificus D. D. Michaelis*) tantum tamen abest ut venena colligant, ut potius efficacissima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophrasti Paracelsi* arcanum ad quævis veneni genera ex sanguine Ciconiæ notissimum est, videatur de hoc *Crolius in sua Basilica Chymica* p. 450. cujus felicissimum effectum in principe refert *Hartmannus comment. in citat. loc. p. 252.*

§. 3. Nec quicquam obtinet *Abbatius* ex eo, quod venenum attrahat denuò fel impositum; nam aliæ viperarum partes similiter impositæ idem præstant: ad hæc columbæ vel gallinæ vivæ dissectæ, calentes adhuc mor sui impositæ, virus extrahunt, quæ tamen ab omni veneni exemptæ sunt suspicione: non secus ac pulli gallinacei vel columbini, circa anum deplumati, buboni pestilenti applicantur, extrahunt namq; tam fortiter venenum, ut ipsi etiam cum salute ægri moriantur: Quod ipsum quoq; præstat stercus humanum bubonibus pestilentialibus applicatum, sicut *Saær in seinen Ostindianischen Kriegesdiensten refert*, esse in Indiæ Orientalis Insula quadam, ex Insulis Celebes, arborem quendam vel levissima læsione summè venenatum, cujus veneneta plaga alio non possit curari modò, nisi proprio subito excreto stercore, eoq; calido affecto loco applicato: qualem vim alexipharmacam assumptum idem stercus habet, contra animal lacerti-forme, Gvarid dictum in India Occidentali, teste *Zacuto Lusitano lib. 3. Prax. admirand. observ. 93. p. 117.* tandem & passeris vivi circa

ventrem deplumati & parotidibus malignis impositi, attrahendo venenum, moriuntur. Sed hæc omnia licet venenum attrahant, non tamen sunt venenata. Quod ergò humorem in vesiculis dentium contentum attinet, æstimo eundem per se minimè esse venenatum, ut suprà ostendi, non magis quam aliæ viperarum partes, sed arbitror potius eundem respòdere salivæ in faucibus aliorum animalium obviæ; de cuius usu non est, ut sim sollicitus, primariò inservit præparationi ciborum in ore ut subacti meliùs, & volatili hoc liquore imprægnati, feliciùs in stomacho deponant suum succum nutritium, & si quid infitiisdè venenati, à Sale Volatili alexipharmaco subjugetur & corrigatur; quod a. copioso constet sale insigniter volatilifato, tùm aliis quoq; partibus spirituosis aquæ copiosæ nexu copulatis, sicq; in consistentiam quandam redactis, nemo dubitet, qui ingentem harum partium copiam, in destillatione viperarum prodeuntem perpendit, simulq; analogiam, cum saliva propriè sic dicta, & usum in alimentis præparandis, ut taceam facilem huius liquoris in iracundis viperis effervescentiam, de qua inferius erit dicendi locus. Ast licet vipera nihil mandat, sed omnia transvoret integra, nudas nidorum præpetes, aves plumosos, lacertas, mures, ranas, bufones quæ exsiccata diu, nil comminuta redditit, per membrum sui secessus, ut auctor est *Severinus part. 1. cap. 7. §. 5. p. 104.* Attamen cum dentium copiosum habeat numerum, osq; saliva madens, cum eodem *Severino* dico, dentes minutulos, & sub maxilla latentes ei usui destinatos, ut perpungant tantummodò solidiores escas, atq; has fermento suo peracri tabefaciant propè, præsertim quod exserti quidem Natura, verum gingivis obducti dentes, cum alimenta conterunt, sic virus è vesiculis exprimunt. Abutitur tn. hoc liquore vipera, dum per fistulosum dentem, simul ejiciendo, maximum toxici fit subjectum.

§. 4. Pervenio nunc ad doctissimum *Marcum Aurelium Severinum*, qui tantâ viperam Pythiam pertractavit sedulitate, ut nil deesse videatur, undè etiam sententiâ ejus intimè fovet *Kircherus in Mundo Subterraneo*, ubi quasi compendium continetur eorum, quæ fusiùs suo tractatu toto pertractat *Severinus*: Hic ergò in eo est totus ut viperæ naturam totam esse alexiteriam defendat, venenum v. quod attinet ejus, hoc non agnosci proprium, aut intrinsecus concretum, verum adscititium, & aliundè irrepere consuetum, quod pluribus in locis

eis viperæ veneno, & venenandi vi careant, sed immutentur tantum
 occasionibus locorum, cœli, victuum &c. ut etiam si viperæ sit pluri-
 mum veneni, tamen adscititia sit affectio, & materiam quidem vene-
 ni esse per acrem & biliosum sanguinem, qui à virulentis escis profi-
 ciscatur, bestiolis nempe *Æreis*, quæ sunt scorpiones, bubrestes, ara-
 nei, bufones &c. ex quibus paratum Chylum læva cordis fornax mi-
 ris modis reddat retorridum & fumidum. Ex quo loco sursum arteriæ
 sanguinem spiritalem devehant, ad retiformem plexum in ventricu-
 lis cerebri, à quo plenius hic spiritus vitalis elaboratus reddatur ani-
 malis, & à cerebri fumosi arteriis extenuatus adducatur ad summam
 pyrosin, qui succus spirituosus, quem ore ac dentibus recipiat viperæ,
 venenum à vulgò æstimatum, venenum reverà non sit, sed tributum ob
 id viperis, ut tot sensuum viriumq; bonis gauderet agrestis fera: hunc
 porro succum cum morfu dentis conjunctum reddere vulnus mali-
 gnum & inficere hominem, ita ut definiat infecturam, actum feræ, de-
 figentis in aliud animal dentem, & inde virus emittentis, pro sui ipsi
 tuitione: ut nec dens per se, nec liquor hic plagam inferat venenatam,
 sed utrumq; simul. Non adeò absona est hæc *Severini* sententia, quam
 ob id quoq; amplexus est *Kircherus*: & modò attendatur fermentati-
 onis, vel effervescentiæ ratio in viperam laceffitam, quam inculcat *Kir-
 cherus*, *Severinus* verò hinc inde parvam facit mentionem, nil cul-
 pabile videtur in hoc ejus dogmate; hoc saltem videtur incongruum,
 quod veneni materiam, liquoremq; virosam statuerit talem, qui ad
 vigorem, & alacritatem viperæ, adeoque ad ejus actiones & usus, vel
 maximè sit necessarius: cum probabilius videatur, esse saltem sali-
 vam in particulares collectam asservatamq; usus: quâ abutatur post-
 eà viperæ irata in perniciem humanam; & cum ob istum nobilem u-
 sum communis sit omnibus viperis, cur non omnes viperæ ubiq; erunt
 venenatæ? quæ *Severini* est assertio; nam victus ratio, lociq; muta-
 tio non omne absolvit punctum, cum *Ciconiæ* nullo modo sint ve-
 nenatæ, sed potius alexiteriæ; cum deniq; originem hujus liquoris
 derivet ex cerebro in cujus elaboretur plexu, adductus eò per asser-
 tum *Johannis Trollii* pag. 289. Non video quid respondere possit *Ho-
 dierno* qui avtopsia similiter fultus, ex fellis vesica derivat ductus ve-
 neniferos. Tandem & cauda quibusdam est suspecta, undè in medi-
 camentis ex viperis parandis abjicitur. Sed nulla similiter ratione,

PUNCTUM III.

Viperam mortuam nullo modo esse
venenatam affirmat.

§. 1. **A**liorum perlustratis opinionibus propius ad scopum accedam necesse est: considerandæ a. sunt viperæ sicut & reliqua omnia animalia dicta venenata, in duplici statu, & quando vivunt, & quando sunt mortuæ. Mortuas vipers ab omni veneni labe absolvo, & potius esse divinas in iisdem medicas opes, quas vix in alia reperias creatura, statuo; docet hoc ipsum experientia, veritatis magistra, quæ nullum suggerit fide dignum exemplum, ex vipera reverà mortua quocunq; modo usurpata, veneni noxam cuidam esse inflictam, notandum hinc venit *Helmontii Adagium, Tractat. d. Ideis morb. §. 34. Morta la bestia, morto il veleno*; cui fortasse germanicum illud respondet, *ein todtter Hund beißt nicht*; undè nec pulli gallinacei à vipera commorfi mactati, & esitati postea lethales sunt, sed quartanā potius, Medicorum alterum scandalum, feliciter profligant, teste *Severino p. 366, & Bartholino 110*, mitto jam superius enarrata exempla, aliquot saltē adhuc adnotasse sufficiat: quas vires habeat per retortā artificiosè propulsus spiritus, cum \ominus volatili, ad febres malignas & pestilentes, insultus epilepticos, scabies leprosas, aliosq; malignos affectus, quotidiana loquitur experientia, & quia spiritus ferè omne quod agit, agit ratione \ominus is volatilis, de hoc sciendum, quod omnia encomia, stupendæq; dotes, quas veteres adscripserunt suo \ominus li theriacali, nostro omninò convenient Sali volatili, non verò eorum fixo, per tam fortem calcinationem parato, cujus aut nullam, aut minimam in se continent quantitatem viperæ, non secus ac alia animalia. Fixari equidem etiam solent per artem, sed si hoc cōtingat per acida, est potius enecatio \ominus lium volatilium, quàm vera eorum correctio: Acida namq; omnia, effervescentia & præcipitando immutant \ominus lia volatilia, undè non possunt non diversas postmodum edere operationes, manent n. invicem adeò postmodum juncta, ut vix nisi beneficio cujusdam \ominus lis Alkali fixi, cum quò libentius inire solet conjugium acidum

dum, quàm cum volatili, denuò separari queant; noviter inventus est
modus in Italia, sine hujusmodi per acida destructione figendâ Θ ia
volatilia viperina, modumq; callent, non tantum *D. D. Tackenius*,
cujus recentissimè editus vid. *Hippocrates, Chymicus*, qui novissimi
viperini Θ is, antiqua fundamenta ostendit, sed præterea quoq; *An-*
tonius de Sgobbis Pharmacopæus Venetus sub signo Struthii, cujus hæc
sunt verba: *Di poi per mezzo del loro proprio menstruo, cordiale & alesi-*
fifarmaco acqueo (acciò vedano, che non sia questo menstruo imbevuto,
d'altra facoltà Θ ina,) hò cavato il vero Θ e fisso viperino, ch' è una
gioia pretiosa, per salute humana: & novissimè alius nomine Harras
Venetiis, ita fixare novit hæc Salia volatilia viperinâ, idq; sinè acido,
ut etiam per chartam tuto hinc indè transportari possint. Est ergò
verus reconditus balsamus in viperis, eorumq; Θ le volatili, qui to-
tius corporis renovat œconomiam, fermenta viscerum effœta jam
renovat, & sanguinis vitalem fermentationem fortiter conservat,
& masculè restaurat: hinc est, quod ex viperino vino sequuta ferè
sit elegans rejuvenescentia, quod ex Brodio decoctionis viperarum
mulier leprosa quadragenaria, sterilis antea, post curatam lepram fa-
cta fuerit fœcunda, teste *Helideo Padoano in Curationibus pag. 294.*
à Magistro Job. Wittich edit. non secus ac Galli gallinæquæ viperis
nutriti, docente *Zuvólfero, animadv. Class. 12*, admodum fiant fœ-
cundi, quæ animalcula postmodum viperinas vires possidentia, esu
ad eadem conferunt mala, ad quæ ipsæ viperæ, in specie ad Elephan-
tiasin, & ipsi cognata mala, Scabiem fœdam, luem veneream &c:
tùm ad fœcunditatem, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & o-
culorum claritatem conciliandam: de quibus videatur *Job. Fab. Lyn-*
ceus expositionem in Rechum p. 780. Ad hæc itidem valent partes atq;
essentiæ viperinæ, secundum artem paratæ, siquidem *Magnif. D. D.*
Michaëlis, Essentia sua viperina Luem Gallicam aliquandò curavit
tàm prospero effectû, ut ægro hinc sanato, cuticula ex universa deci-
deret cute, Strigmentorû facie, instar serpentum, exuvias suas exuen-
tium. Sed pagina deficeret si omnia proponere vellem.

§. 2. Quod partes in specie viperarum attinet eas in mortuis o-
mni veneni carere suspitione, multa illustria ostendunt exempla. De
Regio cordis viscere ut incipiam, quinq; corda exficcata una vice as-
sumta, tantum valere in Juvene quodam, ut nullum amplius ipsi no-
cere

cere potuerit venenum, Serpentes nullos timuerit, quin potius eos amaverit, & semper tractare voluerit. Hos v. eum admodum timuisse Autor est *Job. Fabr. Lynceo loc. citat. p. 786.* Ex Corde & hepate viperino egregium & pulverem & aquam Bezoardicam animale parare vocet *Zuvólferus p. 213.* Intestina exsiccata, & in pulverem trita admodum comendat *Hartmannus Comment. in Crollium p. 456.* ad omnis generis affectus epidemicos, majorum & minorum animalium, inprimis ovium & equorum: Sed cur non & hominibus inprimis in intestinorum affectibus profint? cum Hepata viperina pulverisata sint sanè præsentissimum remedium in Dysenteriis, præprimis Epidemicè grassantibus; Fellis viperini exsiccati gr. j. ab omnibus venenis liberare ait *Borellus Cent. IV. observ. 19.* Spinæ, exindeq; paratus pulvis aut secundum quosdam magisterium, ad eosdem profunt usus Medicos, ad quos caro; non est ergò, ut caudam ob constitutionem osseam sicut facit *Abbatius*, formidemus, cum prætereà eadem cauda vel nudo contactu tollere Odontalgiam dicatur: Caput verò appensum, ad febrium arcendos paroxysmos laudatur; quale ergò in his reconditum erit venenum? firma potius manet mea assertio post mortem viperas non esse venenosas: ex quo notanter elicio, venenum viperarum, si quod habent, non consistere in quodam principio materiali, post mortem residuo, sed in quodam intentionali, vel certè tali, quod pereunte vita, & ipsum esse desinat.

§. 3. Confirmat me in hoc ulterius consideratio reliquorum animalium venenatorum, quæ cum in vivis esse desinunt, & innoxie tractantur & intra corpus assumuntur. Apparet hoc vel maxime in bufone, animali pleno veneno, ut non immeritò terrestris toxicus, & contagiosæ virulentiae bursa magnetica dici possit, loquente sic eleganter *Kircherus in Scrutinio Pestis p. 341.* tanto in hominem odio est, ut suspensus & verberatus ab eo præ nimia in illum rabie moriatur: undè ipsi, inprimis in terrorem actum, quacunq; potest ratione insidiatur: nunc labiis scabris eundem fortiter mordendo, nunc halitu virulento, saliva venenata, lotiove toxicato indisfitum à se hominem evibrando, vel herbas saltim inquinando, aliave corpora inficiendo, quibus mediantibus noceat homini, videatur *Kircherus citat. loc. pag. 342, & 207. Sennertus lib. VI. Prax. Part. VIII. c. 22. p. 345, 346. Fontenonius historia de quadrupedibus lib. IV. tom. I. cap. 1. p. 188.* Sed eneca bestiam

bestiam & liber eris ab ejus veneno. Non usum externum ad anginam, pestiferamq; luem commendo, sive sub propria forma, cum vel sine aceto applicentur bubonibus, & tumoribus pestilentialibus, sive sub trochiscorum facie, ex vermiculis vomitu ejectis & ipsa substantia bufonum tragacanthi beneficio paratis, de quibus *Helmontius in tumulto pestis*, aliiq; passim Autores inprimis *Crollius in sua Basilica* & *Hildanus in suis Centuriis*: sed quoad usum internum, sal ex eorum cineribus calcinatis extractum, internè ʒss - ad ʒj pondere in ▽ Carduibenedicti usurpatum, ad omnem pestem è massa sangvinea eliminandam, eamque ab omnibus venenis vindicandam, mirificè commendat *P. J. Faber Panchym. lib. V. cap. 8. p. 631.* & libro primo *Myrothec. cap. 24.* & tanquã egregia sudorifera animalia extollit ☉ fixũ bufonum & aranearũ: *Glauberus Furnor. Philosoph. p. 3. c. 22. p. 177.* vel usurpetur saltim bufonis exsiccati pulvis ad ʒss. & habebis experimentum ad Hydropiseos aquas educendas certissimum, teste *Wiero in observat. Petrus Nosol. Part. I. dissertat. d. hydrope. Hartm. in Croll. p. 420.* quem usum similiter vel externa solũ ad renes applicatione præstat. *Borellus* quoq; bufones innoxie voratos refert *Cent. IV. observ. 56.* & *Cent. 11. observ. 37.* Pergo ad scorpionum cujus aculeum in caudæ extremitate eminentem lethale vulnus ob veneni perniciosam vim, inferre constat: sed mortuus Scorpio, magnus licet non tantum cum haustu gelidæ in os citra noxam illapsus fuit, *J. F. Lynceo. p. 781.* sed præterea hic ipse cauda ex scorpione viva abscissa, spontè se vulneravit, sine ulla noxa: sic devorata scorpionum offam à circulatoribus, plus se mel vidit *Baccius* sine vitæ detrimento; & *Branchinus* referente *Severino p. 366.* Nec ignotum est, quod egregie valeat ad ciendam urinam, & provocandum lotium suppressum, non externa solum sub olei specie applicatio, sed interna quoq; pulveris vel calcinati, vel solum exsiccati, assumptio. Araneas esse venenatas, sed non omnes communiter asserunt, ego interim telarias venenatas esse arbitror, tũ quia eorum oleum venenis resistit externo illitu, ad modum aliorum venenatorum animalium, tũ etiam quod morfu vel potius ictu lædat, non contemnendis insequentibus symptomatibus, sicut ex araneæ morfu epilepsiam suscitata refert *Salmuth. Cent. III. Obs. 35.* Et ex aranearum morfu duos mortuos *Panarollus Pent. 1. Obs. 45. p. 27.* Nec minùs calidos liquores in quos incidunt venenoso

contagio inquinant, teste eodem *Salmuth. Cent. II. Obs. 22. Sennert lib. 6. Prax. p. 348*, & prava ex deglutita aranea Symptomata, vide *Salmuth Cent. II. Obs. 48. Borellus Cent. III. Obs. 19*, sed telæ non solum internè ad sedandos intermittentium febrium æstus usurpantur, sed ipsæ quoq; araneæ mortuæ exsiccatae, & pulverisatæ, ad similem usum non sine successu propinasse rusticum quendam, certò constat. Multos prætereà esse serpentes venenatos, qui mortui pretiosissima dant Pharmaca, cum vita exuta omni veneni labe, notissimum est, & serpentes innoxie vorari, & in cibis usurpari cum sanitatis commodo, videatur *Borellus Cent. IV. Observ. 65. & Secunda. Obs. 37*. Quidam quoq; serpentem pro angvilla comedit nil mali inde perpeffus, sed cum cognovisset postmodum fuisse viperam, ex phantasia in morbum illapsus, obiit, *Libavius Alchimia Pharm. 12. Zuvôlferus p. 273*. Similem imaginationis vim, vide apud *Salmuth. Cent. II. obs. 93*. Ex quibus simile etiam de viperis esse ferendum Judiciū omninò existimo.

§. 4. Exclusa tn. hic volo animalia ea, quæ peculiaris rabies sub venenatorum redigit classē, cujusmodi sunt canes, feles, lupi, aliq; animalia interdum rabie quæ corripuntur, hæc n. in Statu præternaturali sunt, adeoq; venenatis reliquis in statu naturali constitutis nil derogant, nam rabiosa ut in vivis dum sunt, & morsu & saliva etiam nuda inficiunt, ita mortua & esitata similem rabiem inducunt, exempla vide apud *Bauhinum tractatu de rabie. Kircher. de Peste, de fele rabiosa commesta pag. 206*. De sue rabie tacta, esitata *Borellus Cent. I. Obs. 75*. Videtur n. mihi hujusmodi animalia laborare quasi febre quadā maligna, cum insania maniaca conjuncta, ex effervescentia massæ sanguineæ à fermento peregrino peculiaribus Idæis insignito oborta. Quod verò hydrophobiam attinet, hæc quidem tanquā inseparabile ferè adesse solet symptoma, rabiei, utut contrarium referat *Salmuth Cent. III. Obs. 90*. Non tn. proprium est rabiosis, cum etiam sine rabie, & in specie in febribus malignis, citra ullam contagii rabiosi suspicionem observata sit, testibus *Schenckio lib. VII. Obs. de venenis anim. Sanchetz in Obs. p. 378*. Ubi tantus citra ullam animalis rabidi morsum adfuit aquæ timor, ut ne ferre quidem præsentiam ejus, aut manus abluere, potuerit æger, simile exemplum habetur, *p. 379. Salmuth. Cent. II. Obs. 52*. Animalia ergò rabiosa per morsum, vel etiam per Salivam, communicant furibunda quasi fermentum suum febrile, Idæis

Ideis morbificis Archeum corporis læsi, seu spiritum ejus insitum admodum perturbantibus, insignitum, quod totum corpus, in mores quasi brutales transformat: Suntq; hujus modi Ideæ in fermento quidem radicaliter, in homine v. affecto non nisi radiativè, de quibus vide elegantem *Marc. Marc. Phil. Vet. restit. Part. IV. Sect. III. sub Sectio I. p. 435.* Cum ergò hujusmodi affectus sit peregrinus ipsis brutis rabiosis, sitq; præternaturalis, & à peculiari dependeat fermento, in quod Archeus Ideas suas seminales imprimat, etiam post mortem superstes manere potest, licet sopitum ferè, donec in alio corpore vivente ex suscitatum denuò, similes concitet tragædias. Sed cum venena aliorum sanorum animalium sint eis naturales quasi dotes, non tn. nisi imaginationis vi traducantur in actum, ut postea demonstra- bo, canis rabidi exemplum, hujus puncti veritati, nil detrahare valebit.

PUNCTUM IIII.

Viperam totam esse Alexiteriam, nec nisi la-
cescitam esse venenatam aut venenosè
quenquam lædere, ostendit.

§. I. **V**iperam mortuam insontem pronuntiavi, ex cujus egregiis medendi viribus totam eam alexipharmacam & Bezoarticam concludo: nec venennm ejus quod in morsu percipitur in quodam materiali consistere assero, quoniam alias, & hoc post mortem semper esset superstes: Sed potius in quodam intentionali vel spiritali, à furore concitato: nec tn. vivens, per se est venenata, nullibiq; teste *Severino*, duce experientia, obvia ejus est malignitas, quam non nisi laceßita, vel provocata morsu exerit. Unde duplex viperæ perpendendus venit status, unus quo nullis gravioribus acta affectibus, tractabilem se offert, vel saltim nullo lædendi conatu se armat, aut metu, terrorevè acta, fugam quærit, alter quando iræ concitata furore, ab externo provocata læsione vindictæ inhiat, & spicula dentata exerit. Priori in statu est innocens, & nulla culpabilis malignitate, nec lædit. Posteriori v., truculenta est fera, feros infert morsus; Vino quo maximè delectatur, suffocata licet, loco veneni salutiferas infundit dotes, ut supra dictum; Nec vivens Vipera, stomacho recepta

detrimenti quicquam attulit, sed sine noxa vivens per alvum fuit expulsa, teste *Gatinaria de suffocatione matricis*: hinc nudos & dormientes non laceffit spontè, quod sibi etiamnum puero sæpissimè contigisse perhibet *Olaus Magnus*: Ad hæc mulieres non paucas viperis insidiis struentes, videre contigit, quæ serpentem hunc manibus liberè contrectarent & amicè, dicit *Bartholinus de Anginâ puerorum p. 111*. In metu posita omnis quoq; malignitatis deprehenditur expers, hinc eos qui eo audaciæ processerint, ut eas alacriter adeant non lædunt, sed terrore perculsæ fugiunt: indidit namq; provida Natura serpentibus metum quendam, & timorem, ut homines, qui eos intrepidè persequuntur, fugiant, teste experientia *Zvvólfferi p. 273*: Unde eodem Autore qui serpentes in capite & collo prius arripere ausit, itaq; tractare novit, ut in prima invasione mordere non audeant, is sanè postea, ad lubitum cum ipsis ludere potest, modo caveat, ne eos ad iram provocet. Sed objicere possis Lector sub illo statu esse venenatas vyperas, ac serpentes; licet non lædant suo veneno, aliud nempè esse actum primum, aliud esse actum secundum. Benè: Sed undè quæso probabis hoc tuum assertum? ex absentia n. effectus, quo modò demonstrabis præsentiam causæ, hoc est, ex defectu læsionis venenatæ, undè ostendes venenum, nisi ex præconcepta opinione de Veneno ejusq; principio materiali, dicere velis habere in se quoddam venenū, quia sint animalia venenata, hoc est nisi petere velis principium, & probationis loco substituere id, quod est in quæstione: supra n. probavi venenum hoc non consistere in quodam materiali quia non sit superstes in mortuis, aut si fortè velis comparare cum veneno animalium rabiosorum, quæro cur post mortem per carniū esum, non similiter fiat activum, potius cum *Bartholino* dicam: *Ingenue fatebor minus in vipera recondi veneni quam vulgo persuasum; de Angina pueror. p. 110.*

§. 2. Idem observare licet in aliis bestiis, venenatis vulgò licet habitis, quæ non laceffitæ, aut ubi metu fuerint perculsæ, non lædunt, seu ictu, seu morfu: d. contrà non venenata animalia ubi irritata, ex irâ vehementer efferbuerint, ut feles, equi, homines, &c: venenatis non absimiles inferunt plagas: Romæ Scorpiones quidam sine damno deglutivit, prius commode complicatis chelis, caudæq; spiculo; in Italia sæpè iidem dormienti accubuerunt, sed non læsi innoxii fuere

Bartholino Cent. IV. Obs. 95. p. 418. Rusticos aliquot centena Scorpionum vivorum manibus apprehendendo, digitisq; revolvendo, non aliter quam nummos aureos numerare, vidit *Lynceus l. supr. citat. p. 781.* Fatuus quidam, Batavii araneas omnes obvias devorabat, citrà noxam: *Barthol. citato loco.* Quod itidem mulieres quasdam fecisse refert *Borellus*, ubi insimul observandum, quod aranea à viro deglutita, sine noxa per duos menses retenta, & mirum in modum aucta fuerit, tandem malignitatis suæ irritata forsan, prodidit vim: *Cent. III. Obs. 19. & IV. Obs. 56.* Taceo hic puellam Coloniensem vulgò notam, summo cum appetitu araneas capientem, & devorantem: & quam hic facile aranearum diversitatem quis protendere possit, quia etiam lethales hujusmodi aranearum observatæ sint deglutitiones, tn. Communis aranea, quæ parietes telis investit, non sine malignitate esse, saltem irretetur docebit *D. Pauli Parecbasi de febribus.* Vulgaris porrò notitiæ est historia Mulieris, quæ serpentem vivum, mammillas fugentem, per decem menses innoxie gestavit: Quæ tn. vocatur in dubium, à *D. Horstio Epist. med. Sect. VI. & Sebizio Jun. respons. in dictum locum*, notandum tamen quod loco citato refert *Horstius d. Serpente mulieri dormienti per os in ventriculum descendente, ibidemque per aliquot menses morante, & per vomitum tandem expulso*, nulla graviora inferendo symptomata, quam aliàs sordes ventriculo adhærescentes inferre solet. Similes prostant Historiæ de bufonibus, quorum femina quacunq; ratione assumptâ, vivificata sunt in ventriculo, ibiq; in bufones perfectos adolevere, sine noxa insigni per vomitum rejectis, historias insigniores vide apud *Grüling Cent. II. Cur. 9. p. 9 Bartholinus Cent. IV. histor. 19. M. A. Severinus d. vipera part. I. cap. 11. p. 29.* & similem rationem de omnibus venenatis animantibus valere æstimo: ut placido in statu nulla vi venenata sint formidabilia, ast si iræ percita fuerint cæstro, vel quovis toxico sint perniciosiora. Irritationis tn. habenda diversitas, dum nunc ab externa tantum læsione & molestia concitantur, nunc interno agitantur stimulo, Iis nempe in brutis quæ naturalem quandam cum homine gerunt inimicitiam, ut bufones, serpentes quidam, & si quis est, basiliscus, &c. quæ ex nudo aspectu inflata odio iræ effervescentia intumescunt, & venenato fermento furoris specie insignito inficiunt, quod nunc per contractum saltem fit corporalem, nunc verò indistans. Illud morfu, ictuve, hoc per salivam, vel urinam, vel halitum.

PUN-

PUNCTUM V.

Viperam irritatam & ad iram provocatam
concepto furore morsum inferre ve-
nenatum declarat.

§. I. Sit vipera animal summe bezoarticum, sit thesaurus alexipharmacus, sit libera ab omni veneno mortua, sit insons non irritata, lacescita tamen insigniter, morsus infert venenatos, brevi lethales. Histor. vide quamplurimas in *Schenckio lib. VII. Obs. de Ven. animal.* Vipera Iracundiæ æstro percita, canem ubi morsu sauciaverit, intra de cursum aliquot horarum, vel citiùs, mortem inducet *Zvvôlferus p. 212. & Severinus p. 365.* inquit, *qui remordebitur canis aut felis, vix hora, pullus v. demorsus, vix tamdiu tum recitabitur angelica saluatio, detinebitur in vita:* hinc *Aldrovandus*, viperæ collotenus jam pridem exsectæ caput, quod integrum sic, posse de morsum à se animal perdere veneno: cujus rei capto experimento vidit horæ semisse mortuum gallum gallinaceum *Severinus citat. loco.* Simile refert *Lynceus p. 782.* de famulo Pharmacopæi à capite viperæ, jam post tertiū diem abscisso, cum manibus apprehendisset, lethaliter morso, ut vix vel efficacissimis theriacalibus curatus fuerit. Nec ignota est *Matthioli* historia, referentis de Rustico à Vipera fortè secundum caput discessa, pro mortua habita, apprehensa, lethaliter morso &c. Symptomata deniq; de morsis ab iracundis viperis supervenientia eandem venenositatē palàm testantur de quibus infra. Mordet ergò per dentes acutissimos, fistulosos, ex quibus ejicitur liquor salivalis; venenat. v. per summam, qua tunc ardet, iracundiam. Dentes isti sunt acutissimi, Authoribus quibusdam quatuor, quibusdam duo, quibusdam medius quidam inter hos insignior, aduncus & acutus, omnibus tn. sunt fistulosi, ut per eorum canales, derivatus liquor Salivalis, cum impetu dentium in animali irato inferat lethalem veneni vim. Liquorem hunc simul ejectum vocat virus *D. Severinus*, innuens eo ipso, ab hoc in primis dependere virulentiam vulneris, sed in quo virulentia hæc consistat quæritur? dicit in vi liquoris pyrotica, sulphurea & arsenicali quæ vincatur tanquam valentiore, calor noster vitalis. Rectè: Sed cur in specie adjuvamentum dentis requiritur? cur non
in vi-

in vipera mortua est talis? cur etiam ex vivæ ore extractus est insons? hujus ratio, ex iracundia animalis petenda, quâ furens Archeus & effervescens saliva, similes motus, similesq; Ideas, per morsum inferunt morso. Ut ita formaliter vipera sit venenata, quatenus est irata: & infert morsus venenatos, quatenus ab irato infliguntur animali.

§.2. Iræ ergo quam maxima hic pensitanda natura, qua vix validior, nisi amoris excipere velis vim, reperitur affectus. Considerandus hic & impetus animi, & sanguinis reliquorumq; humorum motus. Impetus animi vehementissimus furibundusq; ex præsentia mali maximè infesti concitatur; Ad quod amovendum tota insurgit natura eadēq; omni conatu amovere à se tentat, objectū enim odiosum per suam speciem movet animæ vim cognoscentem, per sensuum organa operantem, quæ ex ejus inconvenientia, & odiosa præsentia permota abhorret eandem, & amoliri à se conatur, urgente hoc, se conservendi, omnibus innata concupiscentia, & hic actus iræ nomine vocari solet: Ex hoc ipso horroris actu, nascitur species ut sic dicam irascibilis, & Idea amovendi, & propulsandi molestum, quæ non tantum recipitur in memoria & asservatur, sed etiam totius corporis partibus fluidis, inprimis sanguini, spiritibus mediantibus confuse, in specie v. membro cuidā cui modestiam propulsandi munus committitur, distinctè imprimitur, & insculpitur: adeoq; in viperis hoc animi impetu permotis, species hæc idealis, ut totius corporis ergastulo, ita in specie ori ejusq; partibus, & maximè dentibus inprimitur per cussoribus, simulq; liqvor salivalis in eorum confiniis asservatus, pingitur hac ipsâ furoris impressa idæa. Rem ita circa affectus se habere, præter auctoritatem *Helmontii, Marci Marci, Zuvölferi & aliorum modernorum*, testantur permulta quotidie in medico foro obvia: Cruor Tauri potantem strangulat, non cruor bovis aut vaccæ, idq; propter tauri furorem, cum cupidine vindictæ morientis: Canis rabidus vel vivens, per salivam & morsum, vel mortuus per esum, læsos transformat in mores caninos. Felis rabida, in mores felinos, non secus ac nuperrimè in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur ex Philtro, licetorem in custodiam se abducentem, mordendo propè axillas, in similem conjecit calamitatem, ut postero die similiter ac ipsa fureret, muliere meliusculè sese habente: Sic felis sanguis haustus à puella, eam in mores felinis similes transfor-

formavit: Osficulum certum bufonis cum tremore scilicet & terrore, ut ut conjuncto aliquantisper furore, morientis, mederi vel nudu contactu odontalgia, certò experimento novi: (hinc catholicum anodynum ex bufonibus parari posse, experientiâ quorundam celebriorum constat Medicorum) prodest idem ad epilepsiam infantû, ex nutricum inprimis immoderatis affectibus oriundâ, ut & ad paroxysmos febriles: bufo exsiccat & applicatus quaecumq; hæmorrhagiam ex interna sanguinis ebullitione & effervescentia ortam, certissimè sistit. Sanguis leporis, pavidissimi animalis, curat Erysipelas Dysenteriam: Pellis caudæ, lepori vivo detracta, ceu amuletum, idem curat Erysipelas, admota verò, omnes sanat ambustiones: Sanguis asini, torpidi illius bruti, post aures collectus maniacos coercere & placare nemo dubitet; rasura cornu tauri, in coitus ardore abrasa, mire armat in venerem; quod alias non facit. Cerebrum passeris in veneris actu transfossi, potentiùs longè stimulat eadem, quam si nudè interficiatur alio tempore: filum quo strangulata vipera, medetur angina: mores nutricum bibuntur cum lacte earum à tenellis infantibus, sicut infans à caprâ nutritus, caprinos miris saltibus, & variis petulantibus, imitatus est gestus: terror, anxietas, & tremor, paventibus Podagricis suam curant podagram: terror, tremor ira lapsus cerasi in Corpus, visio capitis à lanio per medium fissi &c. simili modo signât foetum: & alia hujus farinae exempla plurima vagantur obvia; hinc optimè acutissimus *Marcus Marci*, non parum referre in quâ dispositione animalia moriâtur, quorum partes ad usum medicum queruntur.

§. 3. Sed has & similes operationes, per species quasdam intentionales, recentioribus Ideæ dictas, ex quarum directione tanquã in speculo quid agendum cognoscat natura, peragi, paucis ostendâ, dum harum in omnibus viventibus præsentia & directrix vis, ex veterum inprimis Philosophia, observare datur; Agentia sunt diversorum generum in rerum natura, præ cæteris observanda viventia, quæ varias edunt operationes, tam vegetabilia, quam bruta & homines: Horum omniû ortus processus & interitus variis mutationibus, iisq; naturalibus, ut est subiectus, ita ab interno agente perfici assolet: Sed cum huic variæ incumbant operationes, necesse est, ut certò modò determinetur, ut operetur hoc, ut operetur istud, ne fiat confusio, quam abhorret natura. Hoc v. quod determinat in agendo, sunt species

cies Intentionales dictæ veteribus, recentioribus Ideæ: Hæ dum determinant hominem in ratiocinando, dicuntur intelligibiles, dum bruta in sentiendo, Sensuales in actionibus per appetitam motis, appetibiles, dum omnia viventia in actionibus vitalibus, naturales. Sic cicuta per Ideas proprias crescit, adolescit, & assumpta nos in anseres, anates, & merges quasi transmutat: Canis operatur in actionibus propriis, per proprias Ideas, quæ à rabioso nobis communicatæ, nos ferè in canes transformant, aut certè ad caninas actiones, moresvè determinant: Homo intelligit per Ideas intellectuales, quæ quod probè notandum dominantur sensualibus, & hæ imperant, aut certè sæpè perturbant naturales. Natura ergò per Spiritum seu Archeum corporis nostri extructrix & conservatrix, cujus diligens minister est Medicus, agit, & quidem ordinatè, semperq; , quæ sua est prudentia, eodem modò, id quod eò magis est mirabile, quo stupenda magis totius microcosmi est conformatio, & actionum tot, tamq; mirandorum varietas ordinata, minimèq; confusa, nisi à quodam superveniente perturbentur; quæ omnia directæ sunt in conservationem totius in genere, & unius cujusq; partis in specie: necesse est ergò sciat quid agat, & cur agat, sed quo mediante determinatur, & specificatur? hoc fit per species naturales, seu Ideas: Hæ in genere dirigunt ejus agendi vim, ut hominem homini formet similem & etiam in specie filius Patri, filia matri &c. respondeat in lineamentis, ut valgus valgum, blæsus blæsum generet, & quæ hujus modi alia à confirmationis vitio oriunda, errata: Harum namq; rationem impossibile sanè est reddas, nisi directrices Ideas seu species asseras; dumquæ præterea extructum domicilium & omnium partium actiones, factas tectasq; conservat, & perturbatas restituit, ex eodem hoc promanat fonte. Verum impedita in suâ ordinariâ agendi vi, per sex res non naturales dictas, inprimis per affectus animi, mirè transformantur, vel obfuscantur naturales species, undè ataxiæ, & variæ Archei perturbationes, variæq; actionum læsiones: depravatè ergò dum agit natura, non cæco fertur impetu, sed ex speciebus depravatis & corruptis, corruptæ oriuntur actiones: hæ ipsæ à speciebus pravis oriundæ, corriguntur, aut removendo occasiones, Ideas & actiones perturbationes aut cōtrarias ipsi subministrâdo species, quæ vel deleant priores corruptas, vel easdem corrigant, &c: ut natura ita restituta suæ

integritati per naturales suas Ideas denuò agat. Hic est modus agendi superiorum medicamentorum, alius ne mente quidem conceptibilis est. Sed longius deducere hæc prohibeor.

§. 4. Considerato sic animi impetu in vipera irritata, & mordicante, pergendum nunc ad motum humorum in tam furibunda perturbatione. Hic autem consistit, in impetuosa sanguinis ebullitione, & effervescencia, in Iracundis omnibus obvia, veteribus exindè iram fervorem circa cor definientibus, indeq; iratus fervere & totus in fermento esse communiter quidem sed appositè dicitur, undè & iram fortitudinis cotemdixere Medici, si non ut duce, sed ut milite ea quispiam utatur: Ira hæc similiter acuit viperam, fugientem alias hominem, & pertimescentem, ut supra dictum, eundem ut forti aggrediatur conatu; Fermentatio hæc sanguinis nimia, ex spirituum impetu, variis motibus cordis pulsatile corpus, moventibus & comoventibus oritur, indeq; nimia sanguinis rarefactio incensio, effervescencia, & ebullitio, ex rarefcente imprimis bilis pingvi acoleosa parte, & salina volatili ejus substantia in motum & volatilem impetum concitata, profiscitur. Agitatum sic sanguinem similis salivalis sequitur agitatio liquoris, five enim ex felle *cum Hodierno* five ex sanguine & cerebro cum *Severino* derives, perinde est, dum partes ejus spirituosæ & salinæ volatiles, in motum effervescenciæ similiter rapiuntur: non secus ac homines irati spumare sæpius ore assolent, ex simili salivæ motu; Et quidem eo magis hoc locum habet in vipera, quo volatilibus & facile fermentes cibilibus eadem ditata est partibus, videatur *Severinus qui parte 1. cap. VII.* in eo est totus, ut calidam viperæ defendat temperaturam, eamq; *Æreis* calidis & spirituosis & vesci alimentis & constare partibus: Unde & rectè ex Sulphureis spirituosis, & volatilibus hujusmodi partibus virulentiam ejus oriri defendit: *parte totâ secundâ.*

§. 5. Hisce consideratis, pater quid de venenositate morsus viperini habendum, consistit ea partim in Idea furoris Archei impressa dentibus & salivæ, sicq; per morsum una parti læsæ & consequenter reliquis partibus communicata, spiritum seu Archeum corporis similiter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte salivæ fermentescente, per fistulam dentis in vulnus evibrata, & beneficio circulationis sanguinis toti massæ communicata, in similem fervorem

vorem & impetuosum motum eandem concitante: in hisce consistit
venenum morsus viperini. Confirmant hoc multa tum in viperis ob-
via, tum in aliis animalibus observanda: ratione Ideæ dens humanæ
aliàs innoxius, venenatum infligit vulnus nam redditus talis per ima-
ginationem, & inde concitatum vehementem iræ passionem teste
Marco Marci Phil. Rest. p. 430. Meticulosos & expavescentes fortius
lædit, & periculosius vipera, ob Ideam furoris Archeo trementi con-
trariam altius impressam. Quo calidiores terræ regiones incolunt
viperae, eo venenosiores, fortius scil. vel levi ex ira effervescentes:
Quò item magis inhiat Veneri, eo virulentior ejus est morsus, agitata
jam spontè sangvineæ massa per spiritum genitalem, hincq; fortius
eadem effervescente; Ast quo fortior effervescencia, eo altius furo-
ris inprimitur Idea, nam & effervescentiæ vim furoris intendit impe-
tus & Ideam contra major effervescencia fortificat, commota tota
sangvinis massa, undè & salivæ altius furoris inprimitur species: quo
acutiores sunt dentes, eo malignior est morsus, ob faciliorem salivæ
penetrationem, & altiorem ejaculationem, quæ solo contactu exter-
no nil nocet: hinc circulatorum diffractis jam dentibus viperinis &
mutilatis, ut mordeant eadem, patienter ferunt, quia sine noxa, mi-
nus penetrante, hebetate earum acumine, minusq; sic noxii infundente.
Extra hanc effervescenciam innoxius est salivalis liquor, referente
namq; *Bartholino de angina p. 110. ipse Neapoli virus quod in chartam
irritatæ vipera bilioso colori simile ejaculaverant innoxie manibus tri-
vi & ab aliis devorari Florentinus ibidem Pharmacopola retulit.* Nam
evanescentibus partibus spirituosus & volatilibus, sicq; sedata effe-
vescentiâ innoxium est virus. Idea furoris Archei partis læsæ impres-
sa, similiter eum perturbat, hinc intolerabilis verè dolor: ast affluente
sangvine inopinatus tumor, salivæ fermentescibilibus particulis ean-
dem in æqualem effervescenciam cogentibus; Circulationis benefi-
cio, brevi tota ejus afficitur massa, quæ eodem ebullies modò ad mo-
dum tumefacit corpus, febremq; accendit acutam: humores circa
præcordia inprimis bilis volatilis, & fixus pancreatis succus una quo-
què commoti effervescendo, qua data porta ruunt, & regurgitando
sursum atroces dant vomitus: Speciebus furoris interea in cerebrum
ellatis, vertigines primò ex perturbato spirituum motu, hinc deliria
ex speciei impressione infestant ægrum.

§. 6. Quod in vipera contingit iræ percita cæstro, idem & in aliis observamus animalibus; Ab homine omnium principe duco exordium: Qui ut alteri solet esse lupus, imo diabolus, ita etiam vipera; idq; per morsum; dentes equidem ex se innoxii, ut & saliva, his tamen sæpè immedicabile, aut certè periculosum infligi vulnus constat, ubi ira vehemens eosdem armavit in perniciem: Exempla vide apud *Hildanum Cent. I. Observ. 84. 85. item Cent. IV. Observ. 87.* ex morsu levi hominis in digito gangræna brachii ad cubitum usq; idem *Cent. Epist. 73. Glandorp. Specul. Chir. Obs. 49. p. 239. Panarolus Pentecost. II. Obs. 42. Zacutus Lusitan. lib. 3. Prax. Admiranda. Obs. 88.* Imò Sangvinem hominis ruffi venenatum perhibent, si ira exacerbato detractus fuerit Autore *Marco Marci pag. 433.* Sicut *Zacutus Lusitan. lib. III. Prax. adm. Obs. 82.* refert, ex Potu sanguinis hominis ruffi, per venæsectionem sine affectibus gravioribus emissi, perpetuam fecutam fatuitatem. Si ira fuisset percitus, vel alia vehementiori passione, alia certè secuta fuissent symptomata. Cauda Scorpioni venti ex improvviso amputata, innoxium facit vulnus, teste *Marco Marci p. 430. & Lynceop. 782.* Ast irritata pessimum ejaculat virus, cujus vim in effervescentia à Sale volatili oriunda consistere, demonstrat *Pauli digress. de febr. malign. p. 50. 51. 52.* Similiter cornua tauri, ac dentes apri, quando irritantur & efferantur plagam inferunt magis venenatam quam si casu eadem fiat, inquit *Marcus Marci pag. 430.* cujus ratio in sola iracundiæ consistit Idea. Sic mentionem facit vulneris virulenti ab apro in suram inflicti *Salmuth. Cent. III. Obs. IV.* ut & trium vulnusculorum à cercopitheco inflictorum, per biennium durantium, ut & vulneris difficulter curabilis à mure minore inflicti: hinc rectè concludit, *non dubito, quin ejusmodi animalium, irritatorum inprimis morsus, malignitatis quiddam obtineat:* cujus sententiæ est quoq; *Lynceus p. 782.* dum inquit: *cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoq; vel à nobis, vel aliis, vel à se ipsis ad iram eadem provocata fuerint: id sæpè in felibus, canibus, & gallis gallinaceis, iracundia flagrantibus contigisse animadverti, ut vulnera tunc infligerent cacoetica prorsus & ægrè sanabilia, cum tamen quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus &c.* Qui ipse discursus perplacet quoq; *D. D. Pauli*
in Di-

in Digress. prope finem: nimirum dicitur Februe tract. de la Chimie
tom. 1. part. 2. lib. 1. cap. 8. p. 421. item Boyle of experimentall Philo-
sophie Part. 2. experiment. 2. p. 52. Porro ex Equi morfu in tibia epi-
lepsiā observavit Salmuth. Cent. III. Obs. 35. & Gangrænā ex equi
morfu Hildanus Cent. II. Obs. 86. Qui licet venenata simpliciter non
habeat hæc vulnera, malignitatis tn. expertia non æstimat. Morsum
lupi non rabidi, sed saltim irati malignitatem habere conjunctam, in
eodem vide Hildano Cent. IV. Obs. 90. Confirmatur à Schenkio in Ob-
serv. lib. VII. de Venen. animal. qui similiter luporum licet non rabi-
entium morsum venenatum probat: Sed non satisfacit ratio, quā
affert, quia scilicet in renibus eorum plerumq; nascantur serpentes.
Melliflui apes tantum abest ut scateant ubiq; melle, ut iracundiæ quo-
quē prodeant fel; Hinc ab apum ictu ortam gangrænā observavit
Zacutus lib. III. Prax. adm. Obs. 83. ex punctura vespæ circa carpum
dolorem ingentem totius & lipothymiam Hildanus Cent. IV. Obs. 77.
Sicut ex simili punctura circa juncturam mandibulæ, ulcus insanabile
secutum, idem Observ. 78. & dolorem horrendum aliaq; symptoma-
ta ex ictu vespæ secuta, theriacalibus internis & externis curata, Ri-
verius Cent. III. Obs. 88. & Obs. 6. Commun. à Pacheco: Sicut alias
eadem læsio curari solet per vespam super inpositam, & per oleum ex
vespis per infusionem applicatum, sicut Scorpius ejusq; oleum pro-
prio medentur ictui. Nec alteri solum speciei infligunt labem, & no-
xam venenatam hæc animalia, sed se mutuis quoq; interimunt ictib9:
vipera namq; à vipera atrociter demorsa vitam cum morte commu-
tavit: Autore Zuvólfero: Scorpiones irritatos permistos invicem, se
mutuis transfigere ictibus, testatur Lynceus: Araneas insigniores in
vitro conjunctas se mutuis petere aculeis, & enecare, oculatus sum te-
stis, alia ut taceam: Persvadent hæc ipsa, & multa alia apud Autores
passim obvia, venenatos esse hujusmodi animalium iratorum mor-
fus, unus tn. plus alter minus: differentię ratio & in agente, & in pa-
tiente quærenda: agens nunc magis est irritabile, & irritati instru-
menta nunc minùs, nunc magis sunt acuta, & majori in patiens flagrat
odio, vel minori. Patiens si est meticulosum & pavidum, venenum
morsu receptum multum exaggerare, & diffusioni in totum corpus
portas patentes aperire potest, contrarium fit si animosum & intre-
pidum; nunc dispositum est magis ratione massæ sanguineæ, ad reci-

piendum venenosum fermentum, nunc minus, unde etiam nunc atrociora sequuntur symptomata, nunc leviora. Pars læsa nunc est nervosa, nunc est carnosæ, nunc nobilior aut ignobilior, nunc nobili parti propior aut remotior &c: Variant hæc omnia magis & minus venenatorum morsuum & ictuum vim & energiam.

§. 7. Ex modò allatis confirmata videtur sufficienter primitus allata *Celsi* sententia, omnem animalis morsum quoddam habere virus, ex quibus conclusionis loco elicio, si ob id animal dicendum est venenatum, quia ictus infert venenosos, vel morsus, sequitur omne animal, etiam hominem esse venenatum, quia fervente iræ stimulis animali inflictū tunc est venenatum vulnus, ut demonstratum, idq; eo magis quo magis vehementia affectuum rapitur brutum, quod rationis regimine eosdem refrænare nescit: Sed vix sine absurditate hoc dogma concedi potest, in primis cum incongruum fit, id vocare venenatum, quod non semper habet venenum, nec quod aut vivum aut mortuum est tale, nisi in certo casu; Potius ergò arbitror, statuendum nullum animal revera & per se esse venenatum, fieri a. tale per accidens, dum abreptum impetuosæ animæ passionibus, frendens ira & ferociens, vindictæq; anhelans, per effervescentem salivam, vel simile quid, Ideam iræ conceptam, per morsum commuicat, & ita venenat, id quod innuit *Lyncæus* p. 782. dicens: *In hanc devenerim sententiam, venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad objectum, & ejus quidem naturam, modumq; inficiendi, imper-scrutabilem verè nobis esse.*

CAPUT II. PRACTICUM.

PUNCTUM I.

Signa morsus viperini & Diagnostica & Prognostica pertractat.

[§. I.

Viperam per dentes duos caninos læsisse, ex ægri relatione per optimè addiscitur. Notanda interim sunt & adjuncta ipsius morsus & supervenientia symptomata, ut & de qualitate ejus, & insti-

& instituentia characterum recitata. Medica. Proinde
quod attinet apparent in loco demorso duo foramina parva, invicem
spatio discreta, vel etiam plura pro quantitate dentium, fluitq; ex his
sanguis primò purus, hinc humor saniosus deindè oleosus spumofus,
hinc æruginosus: pro ut magis magisq; sanguis partis læsæ à fermen-
to venenoso immutatur; Symptomata quæ superveniunt, sunt vel ex
genere actionum læsarum, vel qualitatum corporis mutatarum, vel
excretorum depravatorum; omniaq; habent originem vel ex furi-
bunda Idea, per morsum impressa, vel ex præter naturali effervescentia,
per fermentum venenosum inducta. Quæ sicut se invicem sequi so-
lent, enarrare placet; Pars demorsa miserandum dolet, adjuvantibus
hic non parum spiculis acutissimis, ex dentibus viperinis in parte re-
lictis, non secus ac spinulæ ex urtica planta, vel opuntia seu ficu indi-
ca, præprimis majore, relictæ, dolorem ad modum acerbant. Dolor
hic adeò sensim accrescit, ut totum quoq; corpus dolere tandem di-
catur, undè subitaneo tumore, pars insurgit horrendam in magnitudi-
nem, & sensim sensimq; totum similiter corpus inflatur; quod si ore
ad moto haurire patiens conetur & exugere venenum, mox labra lin-
guamq; mirum in modum intumescere videas, ut os ipsam vix am-
plius capere queat, hinc putrilagine correpta, brevi ulceribus scatet,
teste oculato *Lynceo pag. 778*. Color partis læsæ primò quidem rubi-
cundus, sensim alterato per fermentum veneni sanguine, sub ruber, do-
nec livescat, & obrepente gangræna, Sphaceloq; nigrescat; corporis
similiter natus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & sanguinis
certa mistione, ac inde orta alteratione, nunc rubescit, nunc viride-
scit, nunc purpurascit, nunc nigrescit, sanguineæ massa tinctura rubi-
nacea sic corrupta: quales alterationes observare est in sanguine eo-
rum, qui post iræ nimiam incandescientiam eundem arte evacuant,
quibusdam mire flavescit, aliis viridescit vel etiam omninò livescit:
Confusa ex inordinata effervescentia debita sanguinis mistione, in-
deq; obfuscat & obtenebrato splendido ejus rubore. Calor præter-
ea totum exurit corpus intensus, incensa febre periculosa à pereгри-
no & hostili fermento: Unde arefcunt fauces, ardetq; larynx, acce-
dunt vomitus biliosi admodum molesti, anxietates cordis, lipothy-
miæ & syncopes terribiles invadunt ægrum: hinc & Palladis arcis fit
afflictio saperveniens scotomiis, deliriis, tandemquæ amentis:
laba-

labalcente jam spirituum regimine, tremores agitant artus, & diffu-
ente ac quasi omnino liquefcente sanguinea massa, exsufflata prope-
modum flammula vitali, cum horroribus quibusdam ultimi Naturæ
afflictæ sed relictæ conatus indicibus, per poros penetrat frigidus
pessimi ominis sudor, ac stagnante tandem, & subsistente sanguine
in partibus vitali aulæ vicinis, & impedita sic ejus circulatione, adsunt
refrigerationes extremorum, respirationis difficultates, tandemque
totius animæ exspiratio supervenit.

§. 2. Ex quibus vel spontè patet, qualis eventus tandem expe-
ctandus veniat, quo modò enim tanto symptomatum insultui par
esse perterritus æger queat? non tamen præcipitet se Medicus in pro-
gnosi, quia ut variant viperæ, pro varietate locorum, victuum, irrita-
tionis, &c. ita etiam variat eorum venenosa vis, quod ipsum parili ra-
tione de parte læsa tenendum; quibusdam in regnis aliquot hora-
rum spatio, in quibusdam tribus diebus, in aliis longiori tempore
conficiuntur ægri; hoc generaliter interim notandum morsum, hunc,
tanquam ut plurimum lethalem, subitanæ medicaminis postulare
opem. *Aëtius* hoc proponit *τεμπήγιον*, Centaurium cum vino tritum
bibendum præbeto; Siquidem enim Pharmacum evomet homo mo-
rietur, si non, vivet. Quod sexuum diversitatem attinet, litigant ad-
huc dum inter se autores, Maris an Fœminæ periculosior sit morsus:
Sententias & auctoritates vide apud *Severinum pag. 414*. Et sanè ab
utraq; parte stat ratio, maribus major effervescencia competere vide-
tur, fœmellis efficacior Idææ vis, ob iracundiam, ad quam in omni fer-
mè animalium genere fœminæ sunt promptiores, ut ut vana non rarò
sit sine viribus Ira. Sed quicquid sit hujus controversiæ, parum aut
nihil interest Medico, ut sciat animalis lædentis sexum. Hæc tan-
dem ultima prognoseos signa *Eustachius Rudius libro tertio de morb.*
acut. cap. XVIII. collegit, & sunt: Si Vipera percussus in syncope
incidit, si illi sanguis è naribus profluit, si labia virore adscivere, si di-
giti extremi gelidi redditi fuere, si corpus omne concussum est tre-
more, & ut *Nicander* ait, veluti grandine percussus sibi videtur, cer-
tum est mortem esse propinquam.

PUNCTUM II.

Methodum medendi morſui viperæ præſcribit.

§. I. **D**iſpiciendum tandem quid valeat ars operoſa medentium, quid ferre recuſet; Maturam ferat opem Medicus, ne elapſa occasione, quæ ſecundum Dictatorem noſtrum Summum, ſolet eſſe præceps, ſimul ſperata ægri convaleſcentia evaneſcat. Indica-tio quam præfixam habet medicus, eſt, remove venenum, quod præſtat vel ex vulnere extrahendo, vel ex corpore expellendo. Con-ſiſtit namquæ iſtud in parte ſalivæ efferveſcente, Idea furoris inſigni-ta, ſublato ergò miasmate hoc, & inquinamento, ſecuritatis ſpes af-fulget. Quæ extrahunt venenum ex parte læſa, ſunt Topica & exte-rius admoventur, idquæ mox agendum in *primò* principio, antequam pernicioſa veneni celeritas, beneficio ſuæ volatilitatis, inprimis cum ſangvinis circulari motu, ad intimiora penetret, totamq; ſangvinis maſſam conſpurcet, ejusquæ Idea ubiquæ ſpiritus ſigillet. Abſciſſo hinc continuo membro læſo, abeſt noxa, teſte experientia *Galen*i in ruſtico, qui remorſus à vipera ſecundum digitum, hunc ſibi per fal-cem fructuoſè & ſalutariter amputavit, videatur *Zacutus Luſitanus lib. V. Med. Princ. hiſtor. I.* Sed truculentum nimis eſt hoc remedii genus, ad mitiora ergò accedamus. Hoc interim ſemper obſervan-dum, ut injiciantur vincula, & ligaturæ, partibus ſuperioribus, firmæ & valentes, ne vi doloris concitatus ſangvis, nimio impetu per arte-rias affluat, nec citò nimis unâ cum veneni inquinamento per venas reſſuat. Teſtificati ſunt *Pylli Marſi*q; noſtri inquit *Severinus pag. 249.* vid. *Panciroll. pag. 178.* Cum fortè per viperas in cautè mordentur, ſi continuo morſam particulam exaſperent ſcalpris, adeò ut tingatur caro, multo cruore, quem diligenter expreſſerint, fieri ſic, ut nulla ſequatur noxa. Bona equidem hæc eſt medendi methodus. Sed dum conſideramus vulnuſculi anguſtias, & ſpontaneam partis extu-meſcentiam, vereor ne plus attrahatur ſangvinis, ſine eo, ut conveni-enter evacuari poſſit, ita ut præter veneni celerioſam propagationem, ex ſangvinis in tumore extravafatione, coagulatione & à fer-mento maligno mortificatione, ſubitaneus gangrænæ ingruat me-
E
tus;

tus ; melius ergò faciunt illi, qui partem commorlam scarificant, id-
què pro circumstantiarû varietate nunc levioribus nunc profundiori-
bus incisuris applicando postea tam sangvisugas naturales, hîruidines
dictas, quam artificiales, seu cucurbitulas quæ saniosum illum, & tabe
manantem ibiquè conculcatum sangxinein exhauriant. Commen-
dat hic *Severinus pag. 451.* Exsuctorem, quicumquè sit & quacunque
ratione fiat, eumquè ab omni labe securum promittit : Cujus tamen
non fuero imitator, deterrente me observatione *Lyneæi pag. 778.*
Sed duò omnium efficacissima, & absolutissima commendat *Severi-
nus media, Ignem nempè & Sulphur.* Ignem quidem expeditissi-
mum esse auxilium, cum cæterorum præstet viribus, sicuti etiam *Hil-
danus in Observationibus* suis ignem ad canis rabidi morsum vel ma-
ximè commendare solet. Adhibendum autem pro Ustione sîvadet,
rombum unum alterumvè fimi caprilli incensi, quos imponendos
sîvadet, donec cinerescant, fimum namquè hunc in se & ignem ser-
vare & flammam reddere, idquè ratione copiosi, quo imprægnatus
sit, *Æis.* Ceterum quis non formidet hinc dolorem intensum,
qui per moram longè fieret crudelior, vereor ut patiens tunc tantam
exhibiturus sit patientiam, quantam dolorificum hoc requirit reme-
dium: Et hoc ipsum similiter obtinet de ferro ignito, loco affecto im-
presso : Horrent ægri mentionem ferri, nedum ignis, quid facient in
huius applicatione? commendo potius hic per elegantem modum
Domini Boyle in exper. Philos. idiom. anglico conscript. pag. 59. Qui
etiam fit per ignem, sed sine ustione, per quem extrahitur venenum,
sed sine corporali ad partem læsam applicatione. Modus est hic:
Ferrum ignitum admovetur parti affectæ eo usq̃, quo ferre potest
æger sine dolorifica læsione, idquè tamdiu donec per hunc ignis con-
tactum virtualem, extrahatur quicquid est in parte veneni, sic namq̃
interdum in marte observari maculam quandam flavam. Experi-
mentum factum in homine quodam vulgari qui statuto pretio, ab
irritata insigniter vipera sustinuit morsum in manu, undè in conti-
nenti mirum in modum eadem tota intumuit, ita ut vix ob temporis
angustiam sufficienter incalescere potuerit ferrum, sed hoc per 10.
vel 12. minuta ad moto, incrementum tumoris omninò remisit, &
licet adhuc aliquandiu continuasset, spontè tamen postea evanuit, qui
post-

postea sæpius hoc medio pecunias lucratus fuit. Quoad effica-
 ciam hujus medii, non dubito, de quadam veneni extractione,
 quâ ignis sulphureas volatiles & actuosas ejus partes alliceat: Sed
 forsan adhuc aliud quid in recessu habet; dictum enim est supra,
 fermentum venenosum insignitum præterea quoque esse Idea furo-
 ris, quæ ipsa perturbando Archeum admodum exasperet malum.
 Sed huic nil magis contrariatur quam terror, quo per ferri igniti
 præsentiam incusso, extincta priori Idea Archeus contrariam fa-
 bricet, sicquæ veneni vim non parum enervet. Observare datur
 simile quid in procidentia uteri, quæ ut ut per solam ligamento-
 rum aut laxationem contingat, aut ruptionem, optimè tamen in-
 cusso certo modò terrore, idem restituitur in suum locum: teste
 enim *Roderico à Castro lib. II. de morb. mil. cap. 16.* cauterium
 actuale ignitum si teneat medicus manu, simuletquæ ac si vellet u-
 terum tangere, eundem subitò retrahi: quod ipsum in intestinis
 pro lapsis obtinere quoquæ affirmabat. Simile Stratagema ex-
 pertus est quoquæ feliciter *Zacutus Lusitanus lib. II. Prax. adm.*
Observ. 95. Idquæ ex manuductione *Avenzoaris*, per mures cru-
 ribus alligatos quorum transcurso perterrita fœmina, uterus in
 propriam reductus fuit sedem. Alterum generosum quod com-
 mendat *Severinus* remedium est Sulphur, cujus varia est appli-
 candi ratio, vel enim guttulas accensi sulphuris instillare, vel olei
 sulphuris per campanam complures guttulas in plagam demittere
 eamquæ specillo tenuissimo refricare protinus, vel °. Oli simi-
 liter immittere, vel + adhibere jubet. Præter autoritates quas
 apud eum vide, experimentum reddit hoc: Quod °. Aris effu-
 sam in abaco viperæ infecturam, confestim coagulet, & fixet.
 Perplacent hæc, cum amice hic conspiret theoria & Praxis, illa
 effervescentia agere dicit venenum viperæ, Hæc ergò medica-
 mentum postulat, quod præcipitando coërcere queat istam immo-
 rigeram vim. Cum itaquæ venenum viperæ consistat in sale vo-
 latili, Spiritibus Aris juncto, hoc est, ut loquitur *Severinus*, sanies
 viperæ sit pyrotica spirituosissima & arsenicalis, optimè conveni-
 et acidum, vel Aris vel Oli vel +ti, quod præcipitat omnem Sa-
 lem volatilem & figit, & coagulando blandè A, fermentum vene-

Acidum omnino mortificabit. Hinc interne Spiritus hujusmodi acidus vel etiam + Bezoartica, juncti Theriacalibus medicamentis tam laudabilem præstant opem, dum illa præcipitando vim veneni fermentativam hebetant, hæc verò si quid inest Heterogeni in massa sanguinea, per cribrum cutis porosum excludant: de quibus postea. Sed cum acidum hoc in oleum concentratum, vulneratæ applicatum parti corrodendo atroces excitare valeat dolores, forsan per manuactionem *D. Boyle* fumus ex incensis tædis ☿reis propè applicatis erit utilis: ut tùm ratione admoti ignis, tùm ratione vaporum acidorum ☿ris, junctis quasi viribus subjugetur venenum. Usitata sunt & alia extrinsecus applicanda pro veneni extractione, ut Aves, inprimis Gallus & Palumbus deplumati circa podicem, & ad moti, vel dissecti per medium, & calentes adhuc applicati: Alii theriacam vel solam, vel aceto subactam commendant, vel ex theriaca cum cepis alliis & caricibus paratum cataplasma admovent, *Lynceus* unguentum ex majore parte olei Scorpionum mediocri theriacæ & minore aceti compositum cum fructu adhibuit. Tormentilla exterius applicata, salutem de mortis attulit teste *Fracastrorio lib. III. d. morb. contag. cap. 2.* *Aëtius* admodum commendat stercus caprinum, cum aceto applicatum, vide *Zacethm lib. V. med. Princ. historia 2.* Hinc alii ex stercore capræ cum aceto, pice, cera & ☿re, utuntur mistura: nec inutile erit emplastrum magneticum *Sala*, ratione magnetis ex ☿re Arsenico & Antimonio conflati, cui si addas vel pulverem viperinum vel earum bilem aut subigas cum earum pingvedine eo efficacius reddes. Viperarum namq; partes externè applicatæ quæcunque, exoptatissimam ferunt opem, inprimis fel illitum, & caput mortuæ impositum, quod ut ut furore prius ardeat, imminente tamen morte in terrorem & tremorem sensim facessente furore, obit. Extracto sic veneno, danda opera, ut si quid inest sanguinis adhuc corrupti & congrumati, per debitam suppurationem evacuetur, postmodumq; consolidetur.

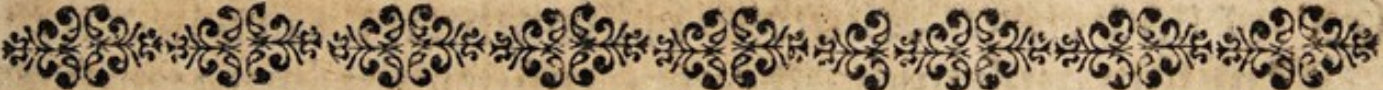
§. 2. Quod interna attinet remedia, ea sint talia, quæ conceptum jam fermentum venenosum foras excludant, intestinas sanguinis commotiones sistant, & discussis fuliginum per poros
cutis

cutis nebulis, serenitatem pristinam microcolmo inducant. Specialius Antidotorum vim determinat *Marcus Marci p. 434.* inquiens *Antidota & in principio & in progressu morbi medelam præstant, quia nimirum vel à veneno Ideas noxias exigunt, vel penitus mistum istud destruunt, vel demum Archeum vulneris per amicabiles Ideas alloquuntur, & solando furorem sensim exuere procurant.* Sint ergò alexipharmaca vel præcipitantia, hæc tam positiva quàm privativa, illa tam communia quàm contrà vipers appropriata, communia alexipharmaca ubivis nota, tam simplicia quàm composita, inter simplicia Scordium, Scorzonera, Ruta, centaurium minus &c: ex mineralibus antimonialia profunt fixata, ut diaphoreticam acquirant vim, imprimis ☿ ejus aureum, seu quod ☿ii sublimati beneficio ex antimonio eruitur, seu quod per ☹ ammoniacum sublimatur & figitur, ut sine vomitu se cessuq; per nudam agat blandissimam diaphoresin; Ex animalibus omnia prosuat ex cervo parata. Theriaces quoq; insignis vis apud omnes commendatur autores, indequè Essentiæ theriacales, Spir. Theriacal. Camphorat. ex quo cum ☿li & ☿ri (his inprimis volatilibus) parata mixtura simplex, de cujus usu jam præcedenti paragrapho, atquè etiam celebris Tinctura Bezoardica *Magnif. Dn. D. Michaëlis*, admodum erunt proficua. Opiata quoq; cum theriacalibus maritata, ad modum commēdo, cum theriaca communis maximam verè vim fortiatur ex opio, eo tamen minùs correcto, quod si correctum legitimè cum Bezoardicis misceatur, sedando sanguinis impetuosum motum, & delendo furoris in Archeo Ideam, maximè foret proficuum. Appropriata ad morsum viperæ medicamenta ex ipsis copiosè hauriuntur viperis. Pertinent huc pulveres viperini, de quibus videatur *Spontonus tractatu de pulvere viperino*, Item essentiæ earum & Tincturæ, quarum quamplurimas & in *Zuvôlfero* & *Severino* invenies: & quod instar omnium est, ☹ ejus volatile, quod si ritè absq; acido figere nescias, in id saltem incumbas, ut legitimâ edulcoratione urinosum & nauseabundum tollas saporem, è contrà verò suavem ipsi, dulcem & aromaticam omninò concilies & fragrantiam & dulcedinem, quod facilè secundum ductum *D. Boyle tract. supr. citat.*

heri poterit. Ratio operationis horum medicamentorum, consistit in similitudine, quæ simile attrahit suum simile, assumpta ergo vel ad mota viperina, fermentum venenosum & salinum suæ naturæ omninò simile, attrahunt, illud alterant, vim fermentativum sopiunt & placant. Parili ratione atquè pili canis rabidi impositi, ejusdem morsui, relevant ægrum: & jecur ejusdem commestum eundem curant. Aut sicut Scorpius vel apes impositi, suis ictibus iisdem medentur, eliciendo id, quo nocent. Inter appropriata commendari vulgò solet fraxinus, utpotè cujus vel nudam umbram viperas & serpentes fugere autumant, hinc succum foliorum ad modum commendat *Zacutus Lusitanus libr. III. Prax. adm. Observ.* sed rejicit hoc ex *Plinio* haustum dogma *Severinus pag. 264.* Et licet *Amatus Lusitan. Cent. I. Cur. I.* Puellæ à vipera de morsæ propinaverit succi fraxini ꝑjv, cum juvamine, hoc factum est ratione tremoris adjuncti, cujus specificum est in fraxino, & aqua ejus destillata egregia hic est medicina. An ex corylo parata medicamenta assumpta aliquid afferant commodi, nondum certò expertum: attactu quidem virgæ columnæ torpescere & stupefieri serpentem & viperas fama est, & circulum virgæ columnæ circa viperam factum hanc non transgredi, quidam, qui se hoc experimentum vidisse dicebat, retulit. Non E, ejus internus usus omninò videtur improbabilis: cum præterea in corylo quamplurima abstrusissima lateant arcana, & o. o. heraclinum ex eo paratum stupendas possideat vires: ut taceam corylinum viscum ad morbos ab incantatione & veneficiis oriundos potestates obtinere omninò singulares: *Renealmus Observ. CLV, CLVII.* Morsam à vipera jam fermè conclamata, restituit per decoctum ex Verbasco & cortice Sambuci interno, cum parte sexta baccarum acathalidis assumtum & partibus læsis scarificatis extra applicatum. Galegæ seu rutæ caprariæ vis, & hic specifica est egregia, Vm ejus destillatam non inferiorem æstimat V Scorzonæ *Lynceus pag. 786.* & cum hoc galegæ succo curatum juvenem ex vipera veneno infectum, vide in *Schenck. lib. VI. de ven. anim.* & Historiam Lacertæ cum vipera pugnantis, & cum galega contrà vim veneni viperini se munientis, vide in *Foresto lib. II. de incest.*

usum urinæ humanæ ejusquè potus, in morfu viperæ, *Zacutus Lusitan. lib. VII. Prax. eos adm. Observ. 94.* Sicut eadem prodest ad præ-
 servationem ipsius quoquè pestiferæ luis, jejuno si hauriatur ventri-
 culo. ~ ergo ☐æ volatilis, cum Essentiis theriacalibus vel potiùs
 viperinis mixtus, foret hic saluberrimus. Saliva hominis jejuni ser-
 pentes & vipers enecare, communiter asserunt; sicut etiam sana-
 tores dicti per sputum suum aquis injectum & ebibitum, quampluri-
 mas ægri tudines, etiam à viperis inductas noxas sanare solent, cujus
 exemplum vide *J. M. Marci. pag. 554. S. 16.* qui licet hanc vim Na-
 turalem esse, & ex sola imaginatione sputum certò modò sigillan-
 te in quibusdam subjectis provenire asserat: tamen amicus quidam
 fide dignus retulit, esse donum quoddam divinitus concessum & pro-
 prium esse quibusdam in Italia, qui festo Divi Pauli nati, signum ser-
 pentis vel viperæ sub lingua aliove in loco gerant, cujus se oculatum
 testem, sanctè affirmavit. De Diætâ non est ut multa moneam,
 cum eam præsens medicus dirigere facilè sciat, temperantiæ me-
 dium ubiq; est optimè, quare ne & ego mediocritatis ni-
 mia prolixitate ex cedam limites, facio.

F I N E M.

 An Herrn L^{dum}. Ettmüllern.

Abisher Procyon hat seine Feuer / Zunden
 Mit auffgesperreten Schlund auff unsern Kopff
 gesprüth /
 Daß mancher matter Geist vor Ohnmacht hingefunken /
 Und manches dürre Herz annoch vor Hitze glüht:
 Hat dein erhitzter Sinn sich doch noch mehr bemühet /
 Und solchem flutgen Werck indessen nachgedacht /
 Das man tezt öffentlich in jedes Händen siehet /
 Und daß auch dir zugleich gang neuen Ruhm gebracht.
 Der

Der scharffe Laster-Biß/u. was mit giftigē Hauche
Und unvermerckter Dunst nach unserm Herzen zielt/
Was mit geschwindem Tod und angesteckten Rauche
In unsre Glieder schleicht und uns das Leben stiehlt;
Und wie auch der Gefahr mit Fuge vorzukommen/
Daß das geschwinde Gift geschwinder weichen muß:
Das ist's / das ietzt dein Fleiß sich rühmlich vorgenommen/
Dein Fleiß/ der iederzeit wie ein geschwellter Fluß/
Von Feuer angehitzt/ hat fortzugehen wissen/
Und wollen ungethämmt und ungehindert seyn/
Der Grüßte / Berge / Thal und Wälder durchgerissen
Und ietzt so großes Lob und Freude samlet ein.
Deñ dir steht nunmehr frey die höchste Würd' und Ehren/
Die sonst Nygea giebt/ vor Ihr zu nehmen an/
Es wird dir's keine Zeit/noch Meid/noch Mißgunst wehren/
Nur folge frisch hernach/Machaon bricht die Bahn.
Doch wil der freye Muth an Freyheit sich begnügen/
Die Er ietzt nur bey Euch/Ihr Väter/ hat begehrt;
Eh' Er nach euren Wundsch vollkommen wollen siegen/
Muß ihm auch noch zuvor sein wünschen seyn gewehrt.
Sein Wille steht Ihm zu vorerst noch zu ergründen/
Was Du in THER führt; uñ was verborgen nu/
Wil Er durch Gottes Macht und uns zu Nuk' erfinden;
Nachdem so wird Er Euch schon sprechen wieder zu.

Als wünschet/ so wohl zu bevorstehender Reise/als
höchst-rühmlichen neuen Ehren von Herzen Glück

dein Freund

Jacob Baugh.

